

komen dan door de vraag naar de mate van invloed van de 'katholische Aufklärung', de christelijke 'Enlightenment' of mogelijk zelfs de Franse 'Lumières'.

Anderzijds moesten er, gezien de beschikbare tijd van drie jaar en de bestaafing met twee pas afgestudeerde, half-time medewerkers (de theologe Freda Dröes en de historicus Stan Verschuuren), duidelijke grenzen worden getrokken. Ten eerste zou er hoofdzakelijk initiërend en inventariserend werk worden verricht. Dat wil zeggen: het ging er niet om tot inhoudelijke conclusies van algemene aard te komen. Verkend moest worden hoe, met welke methodische hulpmiddelen en in welke richting meer gedetailleerde en dieper gravende onderzoeken zouden kunnen verlopen. Wel zou via exemplarische steekproeven zo goed mogelijk moeten worden vastgesteld, wat er later aan uitkomsten verwacht mocht worden. Ten tweede was het geboden een keuze te maken uit de verschillende onderzoeksterreinen. Na enige verkenning in bibliotheken en archieven is gekozen voor de bestudering van tijdschriften, pamfletten, groot-seminaries, oude bibliotheken (in het bijzonder die van priesters), catechismussen en broederschappen. Clemens, die samen met mij het onderzoek begeleidde, was verder bereid om de mogelijkheden van zijn dissertatieonderzoek voor het projectthema aan te geven.

We zijn uitgegaan van twee soorten confrontaties met de Verlichting. Ten eerste een positieve, die haar kritisch binnen het katholieke geloof trachtte te integreren, veelal onder het motto: op zoek naar de 'ware' Verlichting. Ten tweede een negatieve, die haar trachtte te bestrijden maar die — soms onbewust — allerlei invloeden qua problematiek, redeneerwijze en taalgebruik te zien gaf. In ons land is de tweede confrontatie veel intensiever geweest dan de eerste, maar er bestonden tussen de beide uitersten ook overgangsvormen. Gelet op wat eerder is opgemerkt mocht de Oud-Bisschoppelijke Clerezie (de kerk van de oud-katholieken) niet buiten beschouwing blijven. Bovendien zouden, anders dan tot nu toe, de Zuidelijke Nederlanden als invloedssfeer én als vergelijkingsklimaat bij het onderzoek betrokken moeten worden.

Wat de tijdsafbakening betreft stonden we voor veelvuldig in de historiografie aan de orde gestelde problemen. Toch hebben we ons voor zowel begin- als eindterm min of meer gehouden aan de